

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/206337,Jaroslaw-Wasilewski-Negocjacje-polsko-litewskie-w-Kalwarii-16-18-wrzesnia-1920-r.html>
26.02.2026, 17:40

Jarosław Wasilewski: Negocjacje polsko-litewskie w Kalwarii 16-18 września 1920 r.

W najgorętszej fazie wojny polsko-sowieckiej 1919-1921, między bitwą warszawską a operacją niemeńską, jednym z kluczowych obserwatorów tych wydarzeń było państwo litewskie.

16.09.2024

[Litwa](#)

Zdecydowane opowiedzenie się Kowna po jednej ze stron mogło zmienić oblicze wojny, więc obie starały się pozyskać Litwinów, a, jeśli okazałoby się to niemożliwe, przynajmniej zapewnić sobie ich neutralność. Pierwsze oficjalne rozmowy w tej sprawie polskie władze przeprowadziły w Kownie pod koniec sierpnia 1920 r. ale bez powodzenia. Nie udało się nawet zapewnić woli ich kontynuacji.

Konflikt polsko-litewski

Jedną z przyczyn niepowodzenia rozmów kowieńskich było trwające w tym czasie natarcie polskich wojsk, mające na celu odzyskanie zajętych w lipcu przez Litwinów terenów południowej Suwalszczyzny. Polscy żołnierze otrzymali polecenie unikania starć z Litwinami i z zachowanych polskich dokumentów wynika, że istotnie starali się osiągać zakładane cele bez rozlewu krwi. W chwili większej determinacji Litwinów, jak to miało miejsce 2 września 1920 r., gdy przypuścili atak na opanowane już przez polskich żołnierzy Sejny, polski dowódca wydał rozkaz opuszczenia miasta, gdyż kontynuowanie obrony mogłoby niepotrzebnie zwiększyć liczbę ofiar. Ponieważ był to jednak element szerszej operacji litewskiej, konfrontacja była nieunikniona.

W ciągu kilku kolejnych dni wojska litewskie zajęły pewną część spornego terytorium, wyraźnie dążąc do okrążenia pozostających jeszcze na Suwalszczyźnie oddziałów polskich. Rozgorzał otwarty konflikt, w którym po obu stronach polegli żołnierze. Polskie służby dyplomatyczne postanowiły wykorzystać litewską ofensywę na arenie międzynarodowej, gdyż dobrze uzasadniała tezę, że Litwa nie przestrzega neutralności i nie respektuje ustalonej przez Ententę linii granicznej. 4 września tr. Eustachy Sapieha, realizując decyzje podjęte tego dnia na posiedzeniu Rady Obrony Państwa, złożył na ręce Ligi Narodów protest i poprosił o interwencję.

W tej sytuacji strona litewska, mimo, że oddanie sprawy pod arbitraż Ligi wzmacniało jej pozycję międzynarodową, zaprosiła polskie władze do bezpośrednich rozmów na temat przerwania działań wojennych i negocjacji. Wstępem do rozmów była nota ministra Juozasa Purickisa z 6 września 1920 r., w której, mimo stosunkowo ostrego tonu, zaproponował spotkanie w Mariampolu celem ustalenia linii demarkacyjnych. W odpowiedzi minister Eustachy Sapieha podkreślił, że jedyną podstawą do rozgraniczenia polskich i litewskich wojsk jest decyzja Ententy z 8 grudnia 1919 r., zwrócił uwagę na łamanie neutralności przez rząd litewski, przejawiające się brakiem reakcji na przemieszczające się przez terytorium litewskie wojska sowieckie, niemniej wyraził zgodę na spotkanie, z tym, że zaproponował na miejsce obrad Kalwarię, gdyż znajdowała się bliżej polskich linii. Walki o Suwalszczyznę ze zmiennym szczęściem trwały do 13 września 1920 r. W tym dniu od godz. 12. miał zacząć obowiązywać rozejm, który zawarto w związku z planowanym na 14

września br. rozpoczęciem rokowań w Kalwarii.

Rozmowy kalwaryjskie

Po pokonaniu licznych trudności drogowych polska delegacja w składzie: płk. Mieczysław Mackiewicz (delegat wojskowy) oraz Juliusz Łukasiewicz (przedstawiciel MSZ) wraz ekspertami (Adamem Romerem, Mirosławem Arciszewskim oraz Leonem Bulowskim) dotarła do Kalwarii w umówionym dniu (14 września 1920 r.) ale dopiero około godziny 24. Na miejscu przywitał ją mjr. Jakajtis, dowódca 10. pułku piechoty i zaprosił na „wstępne” posiedzenie z delegacją litewską, którego termin uzgodniono na 16 września, godz. 16.

Pierwsze spotkanie polskich i litewskich delegatów, na czele których stał gen. Maksymas Katche, rozpoczęło się z godzinnym opóźnieniem. Kolejnego dnia rozmowy wznowiono o godz. 18 (po trzykrotnym przełożeniu uzgodnionego początkowo na godz. 12 terminu) i trwało do północy. Trzecie, ostatnie posiedzenie rozpoczęło się 18 września o godz. 14 i zostało po odczytaniu litewskich postulatów przerwane, by dać czas polskiej delegacji na przedstawienie odpowiedzi, którą przygotowano i wręczono Litwinom jeszcze tego samego dnia, o godz. 18. Na tym rokowania zakończono.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Litwa

Artykuł